MIN JIXTIEQ ID-DENI 'L ĠARU, JIĠIH F'DARU

Ħadiġa kienet mara armla, fqira, tgħix f'wieħed mir-rħula tal-Belqa, fi bliet il-għarab. Kienet żagħżugħa, sabiħa u fuk ruħha, imma mid-dinja ma kellhiex. Binha, daqxejn ta' tifel ta' tmien snin, kien kollox għaliha. Għalih, biex tista' trabbih kif jixraq, kienet tbakkar u tishar, taħdem minn għodu sa bil-lejl. Mita xi ħadd kien jaħbat itarrfilha li żgħożitha u ġmielha kienu jistgħu jaqilgħuha mill-għaks li kienet fih, kienet twieġeb li: "il-ġieħ għal min hu fqir kienet ħaġa li ma jaqbillux jitlifha; min hu għani, jekk jitlef ġieħu jibqagħlu mielu; imma jekk jitilfu l-fqir, ebda ħaġa ma jbqagħlu xi jgħożż". Għal dal-kliem, anqas ważir is-sultan tal-Belqa li kien magħruf għal għerfu, ma kien jagħraf iwieġeb, mita hu n-nifsu kemm-il-darba ħabat jinbixha.

Mela, darba waħda, kien għall-ħabta ta' Għid-il-Kbir, u Ħadiġa nefqet it-teftifa flus li kien ilha ġġamma' minn kemm żmien, biex xtrat lil binha "ċiber" ġdid—bħal qmis twila sal-egħkiesi tar-riġlejn, miftuħa minn fuk s'isfel, bi kmiem twal sa fuq l-id, tinqafel b'għallieqa fil-għonq, u tirtabat b'qafla fil-qadd. Ferħet wisq l-omm tara 'l binha liebes l-ewwel libsa ġdida f'għomru, għax qabel kienet dejjem tħitlu xi qmejsa mill-ħwejjeġ li kellha hija qabel ma romlot.

Il-għada tal-Għid, fil-għaxija, Ħadiġa sieħet 'il binha ma' ġenbha u qaltlu: "Ħabib (għax hekk kien ismu), taf li aħna foqra, u biex ngħixu jeħtiġilna naħdmu: xi tgħid kieku int ukoll taqbad taħdem xi ħaġa biex taqla' xi irbigħi? Tarġa', jekk inħallik bla ebda xogħol, nibża' li l-quddiem għad tgemgem minni. Xi tgħid ruħi?". "Amar, j'omm!" wieġeb it-tifel "Jien nisma' minnek; kull ma tgħidli nagħmel?"

Kif sebaħ il-għada, Ħadiġa ħadet ftit żbib mis-senduqa —għax fil-Belqa kullħadd jaħżen iż-żbib—kemxa żerriegħa tal-qronfol, imgħarfa għasel u nitfa koxra tal-ixkomp, b'xogħol li kienet taf tagħmel hi, ħarġet mit-taħlita bħal meraq; fuq dal-meraq żiedet ilma jagħli, ħawditu tajjeb u ħallietu jibred. Meta dan, ħadet ftit fi mgħarfa u dewqitu lit-tifel, li baqa' mgħaġġeb bit-tjieba ta' dak ix-xorb.

Imbagħad, qiegħdet ix-xorb f'żir nadif, u newlitu 'l binha; ġiebet żewġ bwieqi u tathomlu f'idu, waqt li qaltlu:

"Issa mur fit-toroq tar-raħal biex tbiegħ dan ix-xorb. Għandek tgħajjat hekk int u timxi: "Jiena Ħabib, nisqik ilma taż-żbib!"'

It-tifel ħareġ, u l-ewwel ma mar fil-ħâra fejn kienet dar is-sultan. Beda jgħajjat kif kienet għallmitu ommu, u billi kellu leħen sabiħ, kif semegħtu bint is-sultan xirfet fit-tieqa tħares. Billi it-tifel kien sbejjaħ ukoll, u liebes iċ-ċiber il-ġdid, bint is-sultan xtaqet tarah iżjed mill-qrib, u għalhekk bagħtet waħda mill-qaddejja ta' ma' dwarha ġġibu d-dar.

Malli Ħabib daħal fid-dar, bint is-sultan staqsietu x'kien ibiegħ. Kif qalilha, wissiet li jġibulha kies tal-fidda; talbet lit-tifel iferragħlha ftit mix-xorb, daqitu u sabitu tajjeb wisq; tatu biċċa flus deheb u ħabtet se' tibagħtu, meta ħasel għaddej mill-bitħa is-sultan mal-ważir tiegħu. Is-sultan staqsa lil bintu x'kien jagħmel hemm dak it-tifel, u x'ħin qaltlu, xtieq huwa wkoll iduq dak ix-xorb. Kif xorob is-sultan, ta lit-tifel filsejn deheb oħra, u dan mar lejn id-dar kollu ferħan, u raddhom 'l ommu. Minn dak in-nhar, kull meta Ħabib kien igħaddi minn quddiem dar is-sultan, kienu jsejħulu u jixorbu is-sultan, is-sultana u binthom, u huwa jarġa' għal dar ommu b'kemm-il-biċċa deheb fil-but.

Imma l-ważir—dak li kien ħabat kemm-il darba jinbex l-omm it-tifel, u li kien dejjem f'dar is-sultan u jara kollox—ħaseb bejnu u bejn ruħu, li jekk Ħabib jibqa' jeħu l-flus lil ommu, kull tama li kellu fiha sejra ttir mar-riħ, la darba hija ma tibqa' tiħtieġ flus. Beda għalhekk iħabbel moħħu kif iġibha żewġ billi jneħħi min-nofs lit-tifel.

Darba waħda, mela, kif Ħabib kien ħiereġ minn dar is-sultan, il-ważir ħareġ urajh, għajjatlu u qallu jmur miegħu id-dar. Mar it-tifel, għax baża' mill-ważir; żammu għandu sa fil-għaxija u widdbu biex joqgħod jiekol miegħu dik il-lejla. Il-ważir ta lit-tifel jiekol ikel li kien fih qatigħ tewm misħuq.

"Uh! x'għamilt!" għajjat il-ważir, x'ħin ħelsu mill-ikel, "Insejt li inti tmur kull-jum għand is-sultan! Għada tkun għadha fuqek riħet it-tewm, u s-sultan ma jistax ixommha! Ara kif għandek tagħmel, kif tmur għada għand is-sultan, x'ħin tnewwillu l-kies biex jixrob, dawwar wiċċek in-naħa l-oħra biex ma jxommx riħtek". It-tifel wiegħdu li jisma' kliemu u mar lejn id-dar.

* * *

Il-għada fil-għodu, il-ważir mar għand is-sultan, u wara li sellimlu, qallu: "Ja sultan, taf xejn x'qiegħed igħid fuqek

dak il-mingħul ta' tifel li jiġi għandek kull-jum, u int tatih il-flus? Smajtu jgħid il-bieraħ, fis-suq quddiem in-nies, li daqs kemm fommok, ja sultan, jitlaq riħa tinten, meta huwa jatik tixrob, ikollu jdawwar wiċċu n-naħa l-oħra, biex ma jxommhiex! Ara kif jafhulek il-ġid li tagħmel miegħu!

Is-sultan għadab, imma billi wera ruħu li bħal kieku ma emminx għal kollox, il-ważir żied: "Ara kif għandek tagħmel: x'ħin jiġi l-lum, għidlu jisqik bħal ma dari, u tara kif idawwar wiċċu, hu u jnewwillek il-kies!".

Hekk għamel is-sultan; malli Ħabib stama' jgħanni fit-triq, quddiem id-dar, is-sultan bagħat iġibu. Kif daħal, newwillu l-kies u amarlu jisqih. It-tifel ftakar x'kien wissieh il-ważir, għalhekk, hu u jnewwel il-kies lis-sultan, dawwar wiċċu n-naħa l-oħra. Is-sultan, bla kliem xejn, ħa l-kies, qiegħdu ma' ġenbu, u għajjat lill-qawwas. Malli l-qawwas ġie, qallu s-sultan bil-herra: "Ħu 'il dal-kelb u aqtagħlu rasu!" waqt li wrieh it-tifel, li b'għajnejh imberrqa ma kienx jaf x'qiegħed isir. Il-qawwas qabad 'l Ħabib minn idu u ħadu barra.

Dak il-ħin, is-sultana, billi kienet rat li t-tifel iddawwar wisq għand is-sultan, kienet ġiet tara x'inqala'. Baqgħet imgħaġġba tara t-tifel wieqaf jibki fil-bitħa, u l-qawwas, ftit bgħid, jorbot is-sejf ma' qaddu!

"Għaliex qiegħed tibki?" staqsietu s-sultana. "Għax is-sultan amar li jaqtgħuli rasi", wieġeb huwa. "Għaliex?" reġgħet hija. "Ma nafx!" wieġibha Ħabib.

Is-sultana amrat lill-qawwas jistenna ftit sa kemm hija tmur titkellem mas-sultan. Daħlet, u staqsiet lis-sultan għaliex kien sejjer joqtol naqra ta' tifel, li daqs kemm kien żgħir, ma sata' jagħmel ebda ħtija li tistħoqq il-mewt. Is-sultan qalilha x'kienet il-ħtija, u semmielha wkoll li l-bxara kien ġiebha l-ważir. Billi is-sultana kienet għajnha togħrokha mill-ważir, għax kienet semgħet kemm-il ħaġa fuqu, għaddielha ħsieb minn rasha. Talbet lis-sultan ftit żmien ħalli hija tistħarreġ lit-tifel. Marret għalhekk ħdejh u kaltlu: "Għidli s-sewwa, ħanini: għaliex dawwart wiċċek, dal-għodu, x'ħin tajt jixrob lis-sultan?" "Għax il-bieraħ fil-għaxija tgħaxxejt għand il-ważir, u tani niekol "Kusa" bit-tewm. U billi il-ważir qalli li s-sultan ma jħobbx riħet it-tewm, dawwart wiċċi biex ma jxommhiex", wieġeb iż-żgħir. "Imma kif ġiek f'moħħok iddawwar wiċċek in-naħa l-oħra?" staqsiet is-sultana, billi rat li tifel żgħir għandu qawwi jiġih ħsieb bħal dan. Wieġeb Ħabib: "Il-ważir wissieni nagħmel hekk, u jien smajt minnu". Ġewwa n-nassa l-far!" għajtet is-sul-

tana waqt li faqqgħet idejha. "Ejja miegħi, ruħi !" qalet lit-tifel, u qabditu minn idu u ħaditu għand is-sultan.

Kif daħlet, ġagħlet lit-tifel igħid lis-sultan il-ġrajja li kien qal lilha. Semagħha s-sultan, u wiċċu sar kemm-il-lewn, kif ħaseb fid-deni li kien se' jagħmel billi jaqta' bla ma jqis. Kif it-tifel siket, għajjat 'il-qawwas, u qallu jurih b'idu lill-ważir li kien idaħħan in-nargila ftit bgħid : "Ħu 'il dak il-ħmar u aqtagħlu rasu, biex ma jkunx bagħat għalik għal-xejn !"

Il-qawwas għamel kif wissa s-sultan, u wara ftit id-deni li kien ħejja il-ważir għal tifel bla ħtija, waqa' fuqu n-nifsu, li kien jistħoqqlu biż-żejjed.

Wara dan, is-sultan żamm ma' dwaru 'l Ħabib, u s-sultana ġiebet 'l ommu toqgħod magħha, u hekk dejjem ħenjin, u jfaħħru 'l Alla li drabi jħallas sa fuq din l-art lil min iħobb is-sewwa.

L. C.

Rafat (Palestina), Settembru, 1928.